

Voortgangsrapportage over 2024

Uitvoeringsprogramma Waddengebied

2021-2026

Bron foto's: beeldbank Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Waddenzee werelderfgoed en Vissersbond

Versie: Definitief

Datum: 29 april 2025

Opgesteld door: [Persoonsgegevens](#) (Infram B.V.)

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Methodiek voortgang van de initiatieven en transities	4
3. Transities: Voortgang en mijlpalen	5
3.1 Transitie bereikbaarheid	6
3.2 Transitie kust	6
3.3 Transitie klimaatadaptatie Waddengebied	7
3.4 Transitie visserij	7
4. Initiatieven: Voortgang en mijlpalen	8
4.1 Voortgang	8
4.2 Initiatieven: Mijlpalen	9
4.3 Afgeronde initiatieven	12
4.4 Initiatieven: Aandachtspunten & Risico's	14
5. Voortgang algemene processen	17
5.1 Organisatie	17
5.2 Communicatie (UP28)	19
5.3 Kennishuishouding en Kennisagenda (UP24)	19
5.4 Monitoring en evaluatie (UP25 en UP26)	19
5.5 Financiën	20
6. Voortgang van de leidende principes voor handelen	21
Bijlage 1 overzicht initiatieven en transities	23

1. Inleiding

Eind 2020 heeft het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BO Waddengebied/BOW) de Agenda voor het Waddengebied 2050 vastgesteld. Deze Agenda beschrijft de gezamenlijke ambities voor de Waddenzee en het Waddengebied in twee hoofddoelstellingen. De vastgestelde ambities komen (nog) niet overeen met de huidige toestand in de Waddenzee en het Waddengebied. Het verschil tussen de ambitie en de huidige toestand vormt de opgave voor de partijen in het Waddengebied. De opgave pakken we onder andere op door aan de slag te gaan met vier transities en dertig initiatieven, zoals beschreven staat in het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026, welke samen met het doelendocument definitief is vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied op 23 februari 2023. Zie bijlage 1 voor het overzicht van alle initiatieven en transities.

Met de voorliggende voortgangsrapportage wordt, zoals vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma, jaarlijks de voortgang van de transities en initiatieven in beeld gebracht. De voortgangsrapportage rapporteert over de voortgang van het proces. Niet de algehele doelrealisatie van het Uitvoeringsprogramma. Het opstellen van de voortgangsrapportage gebeurt met medeneming van het handelen volgens de leidende principes uit de Agenda. Het doel van deze voortgangsrapportage is partijen in staat te stellen het gesprek te voeren over geboekte successen, benodigde bijsturing of bijstelling, aandachtspunten en knelpunten. Daarnaast is een publieksversie gemaakt van de voortgangsrapportage, waarin beknopt de voortgang van de verschillende thema's uit het Uitvoeringsprogramma is opgenomen.

Over de toestand en trends van de Waddenzee en het Waddengebied wordt jaarlijks afzonderlijk gerapporteerd. Daarnaast toetsen we elke drie jaar de toestand van de Waddenzee en het Waddengebied aan de gestelde ambities. Hiermee bepalen we de resterende opgave.

Motie De Groot en Dik-Faber

Voordat deze rapportage naar de Tweede Kamer is gestuurd, is deze besproken in het Omgevingsberaad Waddengebied (hierna: Omgevingsberaad) en vastgesteld in het BO Waddengebied van 23 juni 2025. Daarmee wordt ook gedeeltelijk invulling gegeven aan de Motie De Groot en Dik-Faber om jaarlijks te rapporteren over duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied én open landschap¹. Een beeld van het doelbereik van de initiatieven op het totale programma wordt elke drie jaar gegeven. Dit gebeurt op basis van de toestand van de Waddenzee en de gestelde ambities uit de Agenda. In het hoofdstuk over monitoring en evaluatie wordt hier verder op in gegaan.

2. Methodiek voortgang van de initiatieven en transities

In het Uitvoeringsprogramma zijn vier transities en dertig initiatieven omschreven. Voor alle transities en initiatieven is voortgangsinformatie opgehaald bij de trekker van de transitie of het initiatief. Dit betreft informatie over de voortgang voor de periode 1 januari 2024 tot en met 31 december 2024. Daarnaast is informatie opgehaald over het vervolg en zijn de belangrijkste risico's met beheersmaatregelen in kaart gebracht. Indien er wijzigingen waren in het beoogde resultaat, kosten en capaciteit, initiatieftrekker en betrokkenen en in de bijdrage aan de doelen van de Agenda van het Waddengebied is deze informatie ook aangeleverd.

Deze voortgangsrapportage beschrijft de voortgang en adresseert opvallende zaken, zoals behaalde mijlpalen, afgeronde initiatieven en aandachtspunten (grote afwijkingen, ontwikkelingen). De voortgang van UP24 (kennis), UP25 en UP26 (beide over monitoring en evaluatie) en UP28 (communicatie) wordt toegelicht onder algemene processen.

¹ Kamerstuk 2020/21, 35 570 XII, nr. 93 (gewijzigde motie ter vervanging van die gedrukt onder nr. 75)

3. Transitie: Voortgang en mijlpalen

Bij het opstellen van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied is geconstateerd dat er op enkele grote thema's meer nodig is dan de dertig initiatieven. Hier komen verschillende dilemma's en schuarpunten samen en dat vraagt dus om een andere aanpak. Het betreft de volgende vier transities:

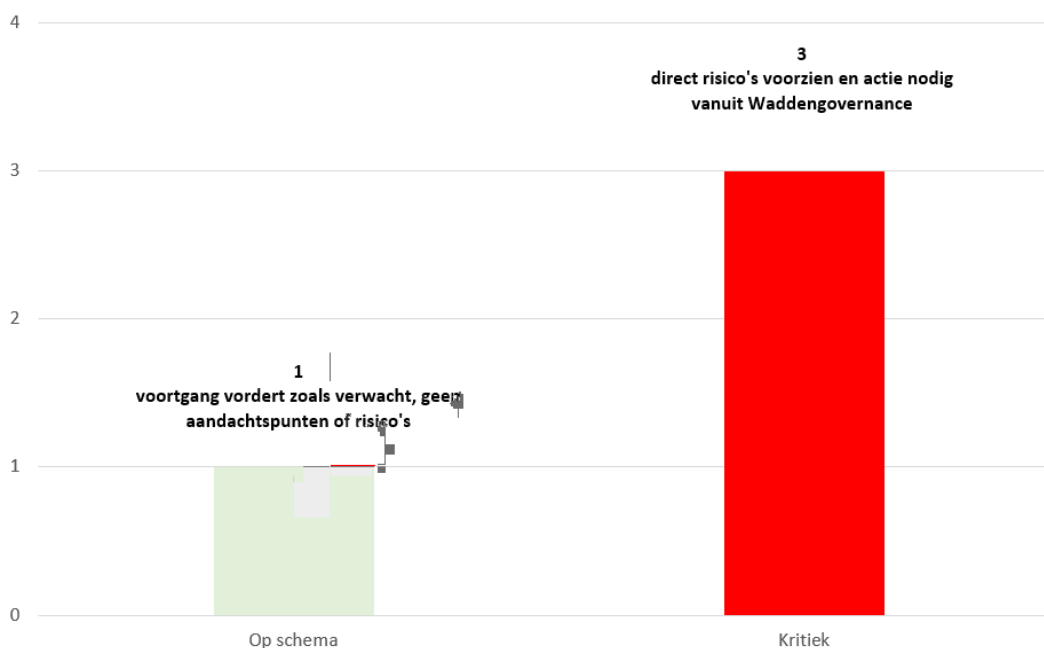
- een goede en toekomstbestendige *bereikbaarheid* van havens en eilanden;
- een integrale ontwikkeling van de *kust*;
- balans tussen natuurkwaliteit en *visserij* in de Waddenzee;
- de meest wenselijke manier van *klimaatadaptatie* in het Waddengebied.

In 2023 is voor alle vier de genoemde transities afgesproken om op korte termijn een proces op te zetten dat perspectief schetst in de richting van de agendadoelen. Om hierop voortgang te boeken en naar een oplossing of perspectief toe te werken is een omslag nodig; een transitie. In het Uitvoeringsprogramma is afgesproken dat alle vier de transitiesporen een routekaart opstellen. Met deze routekaart wordt inzichtelijk gemaakt welke stappen op welk moment gezet moeten worden voor het slagen van de transitie. De transities zouden in 2023 een eerste versie van deze routekaarten opleveren. In 2023 zijn de transities er niet in geslaagd deze eerste versie op te stellen. In 2024 heeft de Transitie Bereikbaarheid de eerste versie op kunnen leveren. In dit hoofdstuk van de voortgangsrapportage wordt stilgestaan bij de voortgang die in 2024 geboekt is op het ontwikkelen van de routekaarten binnen de verschillende transities.

In Figuur 1 is de voortgang van de vier transities afgebeeld. Transities kunnen net als de initiatieven onderverdeeld worden in vier categorieën:

1. Op schema (lichtgroen): Voortgang vordert zoals verwacht en er worden geen aandachtspunten of grote onbeheersbare risico's voorzien;
2. Afgeronde initiatieven en transities worden aangegeven met de kleur donkergroen;
3. Aandachtspunt (oranje): transities of initiatieven die extra aandacht behoeven, wat binnen het initiatief opgepakt kan worden;
4. Kritiek (rood): transities en initiatieven waar direct risico's worden voorzien en actie nodig is vanuit de Waddengovernance.

In de volgende alinea's zal de voortgang nader toegelicht worden. De voortgang van de initiatieven wordt in het volgende deelhoofdstukken toegelicht.

Figuur 1: Stand van zaken van de transities op basis van vier klassen in 2024: Op schema (1x), afgerond (0x), aandachtspunt: binnen transitie oppakken (0x), Kritiek: actie nodig vanuit Waddengovernance (3x).

3.1 Transitie bereikbaarheid

Het doel van de transitie Bereikbaarheid is om te komen tot een goede en toekomstbestendige bereikbaarheid van en naar de eilanden op de lange termijn. In 2023 is er gewerkt aan een eerste versie van de routekaart Bereikbaarheid Wadden, die is vastgesteld in het BO Waddengebied van januari 2024.

2024 stond in het teken van het opstellen en deels uitvoeren van een gezamenlijk plan van aanpak, om zo tot een definitieve routekaart te komen, die volgens de planning in 2025 zal verschijnen. Het plan van aanpak bestaat uit de volgende lijnen:

1. Het komen tot coherente besluitvorming en het samen richten van beleid, inzet en middelen;
2. Veranderopgave in de mobiliteit van en naar de eilanden (autoluwer, leefbaarheid en logistieke keten);
3. Veranderopgave richting emissieloze, impactarme en adaptieve veren en baggerschepen (duurzame overtocht);
4. Bijdrage bereikbaarheid aan natuurbelied: ambitieus én haalbaar.

Het uitvoeren van de lijnen gebeurt deels door middel van verdiepende onderzoeken en deels door kennisdeling en dialoog op o.a. bestuurlijk niveau en met relevante marktpartijen. Voor de veranderopgave in de mobiliteit van en naar de eilanden is het bestaande beleid van wal en kustgemeenten geïnventariseerd en zijn er sessies geweest per verbinding om te bespreken wat de belangrijkste kansen zijn. Daarnaast is bekeken wat er nodig is om elektrisch te gaan varen met de Waddenveren en welke opties er zijn. Deze opties zijn besproken in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied van december 2024. Tot slot is er beter gekeken naar de mogelijkheden van varen met kleinere veerboten en de verwachte ontwikkeling van de vaargeulen van alle Waddeneilanden. In december is de lijn duurzame baggerschepen met enige vertraging ook gestart. Hierin wordt samengewerkt met Ecosysteem-gericht baggeren (UP23).

3.2 Transitie kust

Langs de gehele Waddenkust spelen veel verschillende opgaven. Om al deze opgaven correct aan te pakken zijn integrale en toekomstbestendige keuzes nodig. Oftewel: een integrale aanpak van de volledige Waddenkustzone met alle betrokken partijen. De routekaart integrale kustontwikkeling is bedoeld om passende uitvoering te geven aan deze integrale aanpak.

In 2024 heeft de ambtelijke projectgroep, samen met input van partners vanuit de Waddenprovincies, het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, de Waddenkustgemeenten, Rijkswaterstaat, de waterschappen en belangenorganisaties gekeken naar de opgaven langs de gehele Waddenkust, om zo in beeld te krijgen wat nodig is om deze te concretiseren en realiseren. Hier is het stuk 'Naar een routekaart Integrale Kustontwikkeling' (versie 0.1) voor opgesteld. In deze 0.1 versie wordt verder ingegaan op bestuurlijke, juridische en financiële kaders die de basis vormen om de juiste invulling te geven aan het gewenste beleid. Kort samengevat zijn deze bestuurlijke, juridische en financiële kaders:

- Agenda voor het Waddengebied 2050 en Uitvoeringsprogramma 2021-2026 verankeren in omgevingsvisies;
- Toewerken naar een integrale financieringsstructuur voor na 2026;
- Zoeken naar ontwikkelruimte binnen de bestuurlijke, juridische en financiële kaders;
- Twee sturende uitgangspunten in integrale kustontwikkeling: (1) systeemherstel en -versterking en (2) samenhang en samenwerking.

Om het stuk in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied ter bespreking te kunnen agenderen wordt een verdere uitwerking en concretisering nodig geacht. Vanwege de sterke samenhang en overlap tussen de transities Kust en Klimaat, werken provincies (w.o. Investeringskader Waddengebied) en waterschappen aan een voorstel voor de samenvoeging beide transities. Deze samengevoegde transitie zou toe moeten werken naar één routekaart. Naar verwachting kan deze in november

2025 voor een eerste keer in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied ter bespreking geagendeerd worden.

Naast de relatie met de transitie Klimaat, heeft de transitie Kust met meerdere initiatieven relaties. De keuzes die gemaakt worden op het gebied van natuur, economie, recreatie en toerisme, landbouw etc. hebben uitwerking op een integrale kustontwikkeling.

3.3 Transitie klimaatadaptatie Waddengebied

Deze transitie heeft vanwege capaciteitsproblematiek tijdelijk stilgelegen. Er wordt gezocht naar een nieuwe trekker, waarmee ook direct de focus van de opdracht wordt verscherpt. Eind 2023 is door de betrokken waterschappen een concept plan van aanpak vastgesteld, om te komen tot de routekaart klimaatadaptatie. In 2024 voerden deze transitie de eerste (voorbereidende) stappen uit, resulterend in een procesvoorstel en -planning. Deze zijn ter kennisname aangeboden aan het Bestuurlijk Overleg van december 2024. In 2025 wordt verder gewerkt aan de te doorlopen stappen om te komen tot de routekaart.

Vanwege de grote samenhang en overlap werken de waterschappen samen met provincies (w.o. Investeringskader Waddengebied) in de eerste helft van 2025 aan een voorstel voor de samenvoeging van de transities Kust en Klimaat. Deze samengevoegde transitie zou vervolgens toe moeten werken naar één routekaart. Naar verwachting kan een eerste versie hiervan in november 2025 in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied ter bespreking geagendeerd worden. Deze transitie kent een samenhang met het Deltaprogramma, in het bijzonder met de deltabeslissing Wadden en de thema's rondom Waterveiligheid. Afstemming en integratie met het Deltaprogramma zijn essentieel om de ambities voor de Waddenkust toekomstbestendig en gebiedsgericht te realiseren.

In deze transitie wordt ook nagegaan of kan worden aangesloten bij de uitgangspunten van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

3.4 Transitie visserij

De visserij heeft voorgaande jaren te maken gehad met ontwikkelingen een negatieve invloed hebben gehad op het voortbestaan, de bedrijfsvoering en de samenwerkingen. Als gevolg hiervan was de tijd niet rijp om na te denken over de transitie zoals bedoeld in het UP. Om het gesprek over de transitie visserij goed vorm te kunnen geven is helderheid nodig over het toekomstperspectief garnalenvisserij. Door deze situatie is er nog geen start gemaakt met de routekaart. Het overleg verliep in 2024 naar tevredenheid.

Er worden wel stappen gezet die onderdeel uit kunnen gaan maken van de routekaart. Separaat aan het traject Toekomstperspectief Garnalenvisserij is de Garnalen Advies Commissie onder leiding van Wageningen Marine Research directeur [Persoonsgege](#) wel gestart. In dit traject pogen (garnalen)visserij, NGO's (Coalitie Wadden Natuurlijk) en overheden tot een akkoord te komen over een langjarige Wet natuurbescherming-vergunning. Gezien de omstandigheden en de geschiedenis is de prognose en planning voor 2025 nog onbekend.

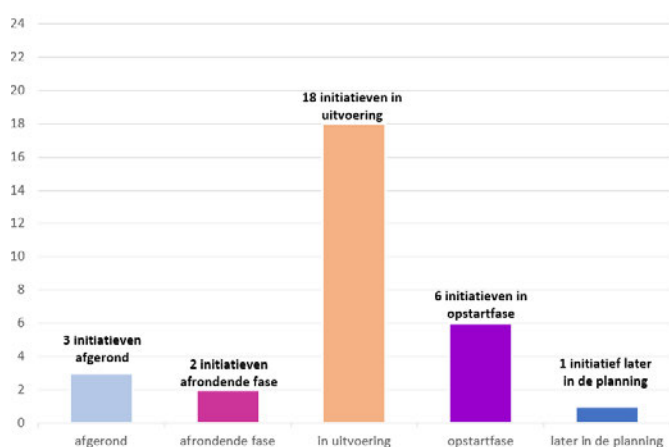
4. Initiatieven: Voortgang en mijlpalen

4.1 Voortgang

In Figuur 2 en 3 is de status van de initiatieven in respectievelijk 2023 en 2024 weergegeven. Op het moment van schrijven van deze rapportage zijn 24 van de 30 initiatieven in uitvoering (zie figuur 3). Vijf initiatieven zijn inmiddels afgerond. Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche (UP30) staat later in de planning en start in 2025. Er bevinden zich geen initiatieven meer in de opstartende fase, zoals in 2023 nog wel het geval was (figuur 2).

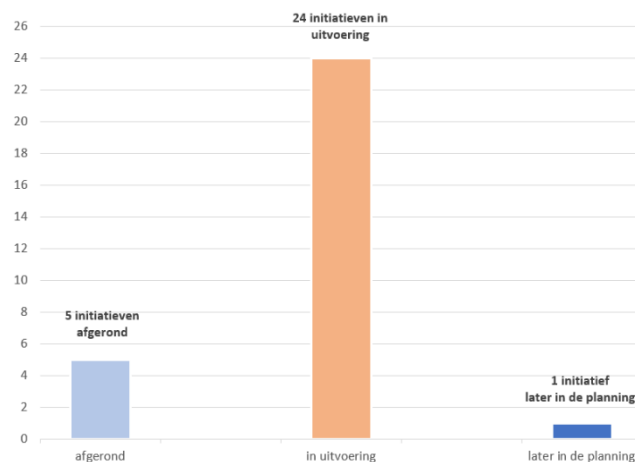
De lichtblauwe balk geeft de hoeveelheid initiatieven aan die in totaal zijn afgerond. In 2023 waren dit er drie, in 2024 zijn er daar twee bijgekomen, wat het totaal op vijf brengt. In 2024 zijn er geen initiatieven in de afrondende fase. De oranje balk geeft het aantal initiatieven weer dat in uitvoering is. Dit zijn er in 2024 zes meer dan in 2023. Dit is te verklaren door de paarse balk, die de initiatieven in opstartfase weergeeft. Dit waren er zes in 2023, deze waren in 2024 van de kant en vallen nu onder 'in uitvoering'. Hoewel het aantal initiatieven in uitvoering is toegenomen ten opzichte van 2023, is de daadwerkelijke voortgang niet altijd verzekerd. Een significante groep van initiatieven bevindt zich in de categorie 'aandachtspunt' of 'kritiek', wat wijst op substantiële knelpunten in capaciteit, afstemming of commitment. Op de volgende pagina wordt dit verder uitgediept.

De donkerblauwe balk geeft de initiatieven weer die later in de planning staan. Dit was zowel in 2023 als in 2024: Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche (UP30).

2023

Figuur 2: Status van de initiatieven op basis van vijf klassen in 2023: afgerond (3x), afrondende fase (2x), in uitvoering (18x), opstartfase (6x) en later in de planning (1x in 2023).

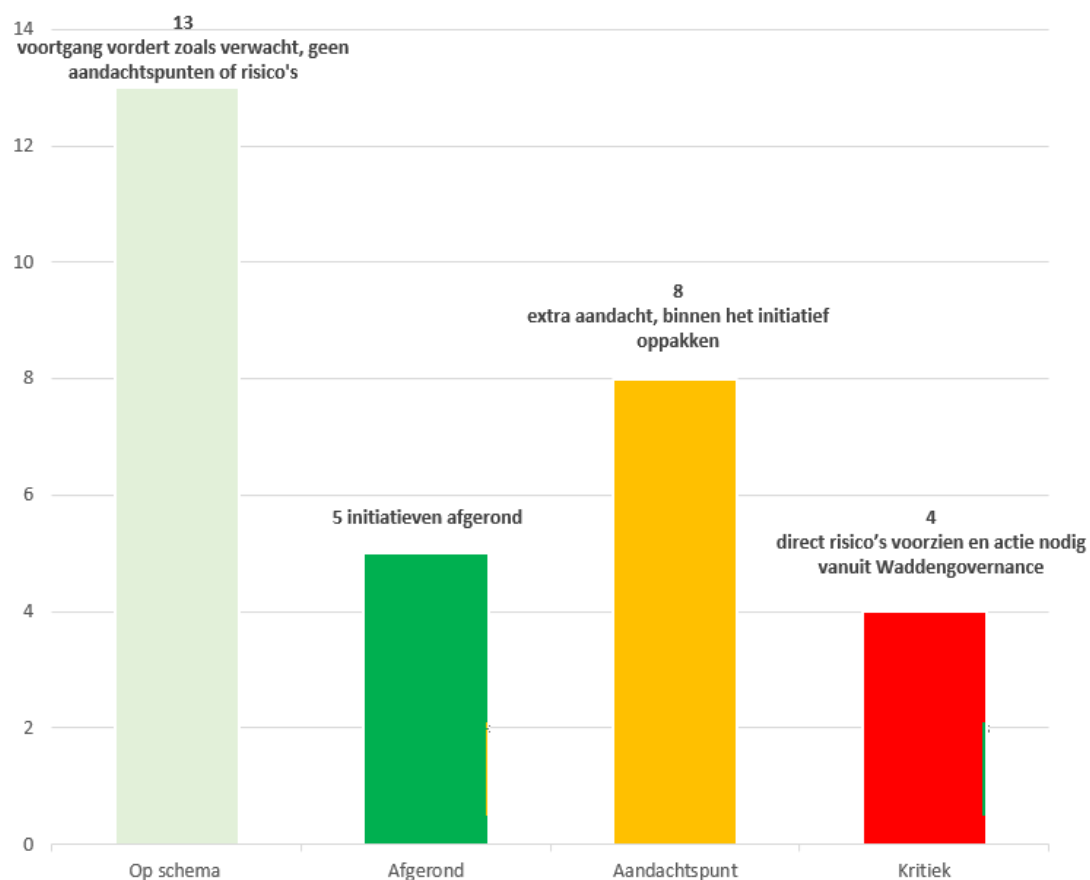

2024

Figuur 3: Status van de initiatieven op basis van vijf klassen in 2024: afgerond (5x), afrondende fase (0x), in uitvoering (24x), opstartfase (0x) en later in de planning (1x).

Elk initiatief kent een eigen omvang, eigen complexiteit en eigen afhankelijkheden. Ongeacht of een initiatief in uitvoering is, kan de voortgang binnen het initiatief nog altijd variëren of minder goed lopen. Zo kan het nodig zijn om in te spelen op risico's die kunnen leiden tot stagnatie van de initiatieven. Figuur 4 biedt een diepere analyse over de daadwerkelijke voortgang van de initiatieven. Initiatieven kunnen zich, net als de transities, in vier verschillende fases bevinden:

1. Op schema (lichtgroen): Voortgang vordert zoals verwacht en er worden geen aandachtspunten of grote onbeheersbare risico's voorzien;
2. Afgeronde initiatieven en transities worden aangegeven met de kleur donkergroen;
3. Aandachtspunt (oranje): transities of initiatieven die extra aandacht behoeven, wat binnen het initiatief opgepakt kan worden;
4. Kritiek (rood): transities en initiatieven waar direct risico's worden voorzien en actie nodig is vanuit de Waddengovernance.

Figuur 4: Stand van zaken van de initiatieven op basis van vier klassen in 2024: Op schema (13x), afgerond (5x), aandachtspunt: binnen initiatief oppakken (8x), Kritiek: actie nodig vanuit Waddengovernance (4x).

4.2 Initiatieven: Mijlpalen

Meerdere initiatieven hebben in 2024 belangrijke mijlpalen behaald. Hieronder komen deze aan bod.

Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1)

Er moet uitwerking gegeven worden aan het principe dat economie en ecologie elkaar versterken. Menselijk medegebruik en ecologie moeten waar nodig beter in balans komen om de Waddennatuur te kunnen behouden en ontwikkelen. Daarvoor wordt een Beleidskader Natuur Waddenzee (BNW) ontwikkeld (UP1). Op 20 december 2022 is de Kamerbrief met de

uitgangspunten voor het Beleidskader Natuur Waddenzee naar de Tweede Kamer gestuurd². Naar aanleiding hiervan is een plan van aanpak opgesteld waarin verder is uitgewerkt hoe te komen tot een Beleidskader. Dit plan is vastgesteld door het BO Waddengebied op 17 januari 2024.

Het initiatief is groot, met veel betrokken partijen. Dit initiatief is een hoeksteen van het gehele programma. Het raakt in beginsel alle initiatieven en transitie van het Uitvoeringsprogramma. Als hoeksteen betekent dit dat veel initiatieven samenhang en afhankelijkheden hebben met UP1. Er is het afgelopen jaar, ondanks een vertraging op de initiële planning, voortgang gemaakt in het ontwikkelen van input voor het Beleidskader. Deze vertragingen hebben echter wel effecten op de voortgang van andere initiatieven. Dit vormt een aandachtspunt. Zo lopen bijvoorbeeld de kennisagenda's Zoetwaterhuishouding Waddengebied (UP19) en Sedimenthuishouding Waddenzee (UP23) vertraging op, omdat de Waddenacademie eerst haar bijdrage aan het Beleidskader af moet ronden, voor het deze initiatieven kan bijstaan. Hier wordt op p. 19 verder ingegaan. Naast het behalen van mijlpalen, zijn er dus ook aandachtspunten met betrekking tot samenhang en de effecten daarvan op de algehele planning van het Uitvoeringsprogramma voor dit initiatief te benoemen.

Er is in 2024 een procesplanning uitgewerkt richting oplevering van het concept BNW op 1 oktober 2025. In 2024 is er gewerkt aan de ontwikkeling van diverse bouwstenen voor het BNW. Vooruitlopend op de vaststelling van het Plan van aanpak is een tweetal opdrachten verstrekt die gezamenlijk een belangrijke pijler vormen voor het beleidskader: de Staat van de Waddenzeenatuur (Waddenacademie/Centraal Bureau voor de Statistiek) en het Ecologisch Afwegingskader (Wageningen Marine Research) om inzicht te krijgen in de cumulatieve effecten van gebruik in de Waddenzee en mogelijke oplossingsrichtingen.

Verder is in 2024 gestart met het maken van een participatieplan. Er zijn een aantal informerende bijeenkomsten georganiseerd met partijen binnen de Waddengovernance. De voortgang van het BNW is een vast agendapunt in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied.

In het voorjaar van 2025 worden de bouwstenen opgeleverd en zullen de eerste iteratie scenario's worden gedefinieerd die de (cumulatieve) impact van gebruik moeten verminderen. Eind 2025 ligt dan het concept BNW in het BO Waddengebied ter bespreking en vaststelling.

Onderzoeksprogramma ecologische effecten klimaatverandering (UP7)

In het kader van het Nederlands-Duitse Onderzoeksprogramma ecologische effecten klimaatverandering (UP7) werken meer dan 100 onderzoekers uit Nederland, Duitsland en Denemarken samen met maatschappelijke partijen en stakeholders aan vijf onderzoeksprojecten. In mei 2024 zijn de onderzoeksprojecten gehonoreerd. De onderzoeken zijn groot en bekijken de complexe verbanden tussen sediment, ecologie, menselijk medegebruik, veiligheid tegen overstromingen en effectieve bescherming en beheer in de Waddenzee. Begin 2025 vindt de aftrap van het onderzoeksprogramma plaats. Dit initiatief kent een effectieve en succesvolle interbestuurlijke en internationale samenwerking. De start van dit onderzoek is daarmee een mooie mijlpaal. De verdere verloop van het onderzoek en de toepassing van de uitkomsten blijven een aandachtspunt voor het vervolg.

Programma Versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust (UP14)

Met het programma 'Grenzeloos gebied, begrensd genieten' willen partijen een impuls geven aan duurzame regionale recreatie en toerisme langs de Waddenkust en de noordelijke IJsselmeerkust. Doelen zijn: de Waddenkust promoten als green destination, bewustwording natuur, landbouw, landschap en culturele waarden stimuleren, beleving en toerisme als economische drager versterken. Dit gebeurt door de initiatieven van private partijen, gemeenten, regionale marketingorganisaties, boeren en provincies te bundelen.

² Kamerstuk 29 684, nr. 232

Op 27 mei 2024 heeft de vereniging van Waddenzeegemeenten een samenwerkingsovereenkomst ondertekent, een unieke samenwerking met 14 organisaties waarvan Merk Fryslân overkoepelend penvoerder is. (Hiermee invulling te geven aan het UP 14 versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust)

- Overheden: LNV, 3 waddenprovincies, Waddengemeenten (Programma Waddeneilanden en VWG)
- Educatieve partners: Waddeninfocentra en Waddenvereniging
- Destinatiemanagement: Team Visit Wadden, bestaande uit: DMO Noordkop, Merk Fryslân, Marketing Groningen, Economic Board Groningen.

Juni 2024 is het programmaplan gastheerschap ingediend bij het IKW. Oktober 2024 is goedkeuring ontvangen van het IKW op het programma Gastheerschap. 1 november 2024 is het programma Gastheerschap van start gegaan (doorlooptijd 2025 t/m 2028).

Maritieme Ontwikkeling havenplaatsen (UP15)

Maritieme Ontwikkeling havenplaatsen (UP15) is op onderdelen sterk verbonden aan UP14. In de bestuursvergadering (VWG) van 13 maart 2024 is ingestemd met de gedefinieerde opgaven, waarmee de scope van het programma Maritieme Ontwikkeling Havenplaatsen is vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een programmaplan.

In dit programmaplan zijn opgaven opgenomen onder drie programmalijnen:

- Programmalijn 1: Versterken van de economische betekenis van de havens
- Programmalijn 2: Het leveren van een substantiële bijdrage aan de natuur
- Programmalijn 3: Het versterken van de verbindingen Waddenzee, havens en havenplaats

Maritieme Ontwikkeling Havenplaatsen (UP15) is een voorbeeld van een groot initiatief met veel raakvlakken en overlap met andere initiatieven en projecten in het Waddengebied.

Er zijn dermate veel ontwikkelingen, partijen en belangen, dat het een uitdaging is om deze met elkaar te verbinden. Dit kan ertoe leiden dat projecten lastig van de grond komen.

Om dit te beheersen, is de wijze van integrale samenwerking, met oog op het doelmatig realiseren van initiatieven een continu proces waar aandacht voor moet zijn.

Ecosysteemgericht baggeren in de Waddenzee (UP23)

Eén van de doelstellingen uit de Agenda is Slimmer omgaan met baggeren in de Waddenzee door minder te baggeren en de gevolgen van baggeren en verspreiden van bagger te verminderen, zonder dat dit ten koste gaat van de bereikbaarheid van de havens en de eilanden. In dit initiatief zal bekeken worden welke maatregelen mogelijk zijn om de impact van baggeren te verminderen en natuurherstel te bevorderen. Het slimmer omgaan met baggeren in de Waddenzee is een van de doelen in de Waddenagenda. Dit door over het algemeen minder te baggeren en vervolgens de gevolgen van het baggeren en het verspreiden van de bagger te verminderen. Dit mag niet ten koste gaan van de bereikbaarheid van de havens en de eilanden. Dit initiatief onderzoekt hoe dit doel te bereiken. In 2023 zijn hiervoor kennisvragen geformuleerd.

In 2024 is samen met een extern bureau en de Waddenacademie onderzocht in welke mate bestaande kennis reeds een antwoord biedt op deze vragen. Dit heeft geresulteerd in het opleveren van twee rapporten. Vervolgens is gestart met het identificeren van snelle oplossingsrichtingen ("Quick Wins") voor het reduceren van baggeractiviteiten en/of de ecologische effecten van deze activiteiten in havens en vaargeulen in het Waddengebied. Deze voortgang heeft geresulteerd in het opleveren van twee rapporten. In 2025 wordt verder gewerkt aan de Quick Wins. Dit door samen met de Waddenacademie kennisleemtes te identificeren en een top drie kennisvragen op te stellen. De top 3 kennisvragen worden uitgewerkt tot concrete oplossingsrichtingen t.b.v. aanpassingen van de huidige baggerpraktijken. Deze oplossingsrichtingen kunnen vervolgens nader worden uitgewerkt in de vorm van pilots om de doelmatigheid en de effecten nader te onderzoeken.

Verbeteren synergie tussen monitoring bij vergunningverlening en basismonitoring (UP26)

Dit initiatief heeft de voortgang op kunnen pakken in 2024. Zo is er door de Waddenacademie een Staat van de Waddenzee in beeld gebracht, is er een onderzoek naar Walviskadavers opgeleverd en is er gestart met meerjarige zeegraskartering (2024-2027). Daarnaast loopt de samenwerking goed en zijn er hernieuwde afspraken over de organisatie gemaakt. De basismonitoring is van groot belang voor het gehele Uitvoeringsprogramma, gezien dit een bron van kennis is voor meerdere initiatieven.

4.3 Afgeronde initiatieven

Op het ijk-moment van eind december 2024 zijn in totaal vijf initiatieven afgerond, die hieronder zijn uitgeschreven. Duurzame mobiliteit Waddeneilanden (UP5), het Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6) en Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden (UP22) waren in 2023 al afgerond. De initiatieven Toetsing en toepassing impactanalyse (UP27) en Communicatieplan (UP28) zijn daar in 2024 bijgekomen. Dat deze initiatieven zijn afgerond, betekent niet dat het thema van de Waddenagenda verdwijnt. De doorwerking en borging van de initiatieven blijven belangrijk gezien de belangrijke thema's als duurzaamheid, veiligheid en bereikbaarheid. Daarnaast hebben veel initiatieven raakvlakken met andere initiatieven of transities. Hierom zijn deze afgeronde initiatieven wel geëvalueerd en geanalyseerd.

Duurzame bereikbaarheid Waddeneilanden (UP5)

Destijds heeft het "Programma naar een Rijke Waddenzee" gewerkt aan de transitieschets Duurzame mobiliteit Waddeneilanden. In 2022 is deze transitieschets opgeleverd. De transitieschets beschrijft vier sporen waarlangs de transitierichting naar een emissieloos, impactarm en adaptief toekomstig bereikbaarheidssysteem vorm kan worden gegeven. Samen met de betrokken partijen is overeengekomen dat de routekaart bereikbaarheid Wadden (transitie bereikbaarheid) kan worden gezien als de follow up waarin de vier sporen een plaats krijgen. Daarmee is UP5 afgerond.

Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6)

De betrouwbaarheid van de vaarverbinding tussen vasteland en Ameland staat onder druk. Om te komen tot een betrouwbare en duurzame oplossing voor de veerverbinding van en naar Ameland is een vervolgonderzoek Bereikbaarheid Ameland (VBA) 2030 met betrokkenheid vanuit de regionale overheden afgerond. Naar aanleiding van het onderzoek hebben de regionale overheden, diverse natuurorganisaties en Rijkswaterstaat een advies uitgebracht over het vervolg.

De resultaten van VBA2030 krijgen vervolg in de MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) Verkenning Ameland, die van start gaat in 2025. De startbeslissing is november 2024 ondertekend. Daarmee is een budget gereserveerd voor een toekomstbestendige levensader naar Ameland. Het uitgangspunt is dat de oplossing sober, doelmatig en toekomstbestendig is. Daarnaast zal o.a. beter naar effecten op de brede welvaart en de vervoersketen in het geheel worden gekeken. In de MIRT verkenning zal met alle betrokken partijen intensief samen worden gewerkt om tot een gedragen voorkeursoplossing te komen. Het monitoren van de voortgang van de MIRT is een aandachtspunt voor het borgen van de doorwerking van dit afgeronde initiatief.

Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden (UP22)

Na de ramp met de MSC ZOE zijn maatregelen genomen om containerverlies boven de Waddeneilanden te beperken³. In samenwerking met Duitsland en Denemarken is binnen de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) een aangepaste routeringsmaatregel voorgesteld en aangenomen, die sinds 1 juni 2023 van kracht is. Nederland informeert de IMO over wijzigingen in waarschuwingen aan containerschepen.

³ Kamerbrief 31 409 'Jaarlijkse Voortgangsrapportage MSC Zoe 2024'

Aanvullende maatregelen die zijn getroffen:

- Verkeersbegeleiding (VTS Off Texel): Actieve verkeersbegeleiding wordt eind Q3 2025 operationeel. Tot die tijd adviseert de Kustwacht containerschepen.
- Voorlichting aan rederijen: Containerschepen worden geïnformeerd over hydrodynamische risico's via de International Maritime Organization.
- Verplichte maatregelen: Vanaf 2026 geldt een elektronische inclinometerplicht en meldplicht voor verloren containers volgens het SOLAS (Safety of life at sea) verdrag.

Monitoring en onderzoek:

- Risicoanalyse: Vanaf 2025 wordt elke vijf jaar een analyse uitgevoerd om ontwikkelingen in scheepvaart en weersomstandigheden te monitoren.
- TopTier-project: Dit onderzoek naar containerverlies wordt in 2025 afgerond en zal leiden tot verdere voorstellen voor veiligheidsmaatregelen binnen de International Maritime Organization.

Toetsing en toepassing impactanalyse (UP27)

In 2023 is de methodiek van de Impactanalyse opgeleverd en gepubliceerd⁴. De methodiek is in 2024 toegepast op het onderhouden van de vaarweg Boontjes. Met deze methodiek hebben initiatiefnemers in het Waddengebied een instrument in handen om de effecten van (fysieke) maatregelen op de economie en ecologie evenwichtig in beeld te brengen en tegen elkaar af te kunnen wegen. Daarmee kan er gezorgd worden voor afgewogen besluitvorming.

De methodiek Impactanalyse zal op de relevante onderdelen van het Uitvoeringsprogramma worden toegepast. Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt blijvend aandacht gevraagd voor het toepassen van dit instrument op initiatieven uit het UP waar dat kan, tenzij blijkt dat de impactanalyse niet toegepast kan worden of dat dit niet zinvol is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de verwachte effecten van een maatregel verwaarloosbaar klein zijn, er al een vergelijkbare analyse beschikbaar is, of wanneer op voorhand al gezegd kan worden dat een maatregel geen grote economische of ecologische impact heeft. Het toepassen van een andere vorm van impactanalyse blijft uiteraard mogelijk. Voorbeelden zijn het Programma Aansluiting Wind op Zee (in UP2) en het Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1), die een eigen impactanalyse uitvoeren.

Het toepassen van de impactanalyse blijft in sommige gevallen nog achter. Nog niet iedereen is bekend met deze methodiek. Eind 2024 is hierom een presentatie bij de trekkersbijeenkomst gegeven over dit onderwerp. Het lijkt verstandig om dit onder de aandacht te blijven brengen. IenW kan dit borgen door dit jaarlijks terug te laten komen bij de trekkersbijeenkomsten.

Als leerpunt uit dit UP is te halen dat het bij het toepassen van de impactanalyse van belang is dat alle belanghebbenden vroegtijdig betrokken worden bij het opstellen ervan. De waddengovernance acht het zeer van belang dat men vroegtijdig betrokken is. Het is vooral het gezamenlijke proces van joint-fact-finding dat ervoor zorgt dat maatregelen draagvlak krijgen. De precieze techniek van het instrument is hieraan ondergeschikt.

Communicatieplan (UP28)

De communicatie van het Uitvoeringsprogramma richt zich met name op het uitdragen van een eenduidige boodschap over alles wat met het Uitvoeringsprogramma te maken heeft en op het faciliteren van de dialoog tussen de betrokken partijen. Een werkgroep, bestaande uit betrokken partijen, heeft een communicatiestrategie met daarin communicatiedoelen opgesteld.

In 2024 zijn alle communicatiemiddelen opgeleverd, die vanuit het Programmabureau bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aangeboden worden aan alle initiatieven en

⁴ [Methodiek Impactanalyse t b v Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

organisaties om eenduidig te kunnen communiceren vanuit de agenda en het uitvoeringsprogramma. Het is zaak om vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat de trekkers te blijven stimuleren om de ontwikkelde communicatiemiddelen te gebruiken. Onder andere de website agendavoorhetwaddengebied2050.nl en waddenzee.nl zijn daarbij behulpzaam.

4.4 Initiatieven: Aandachtspunten & Risico's

Opschorting Nationaal programma Landelijk gebied

Sinds de start van het Uitvoeringsprogramma is er een nieuwe regering. Hiermee zijn de Provinciale Plannen Landelijk Gebied (PPLG) en het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG) geen onderdeel meer van de beleidsplannen van het huidige kabinet. De opschorting van het Nationaal Programma Landelijk Gebied heeft mogelijk gevolgen voor de voortgang van het uitvoeringsprogramma in het Waddengebied. Verschillende projecten en maatregelen die in samenhang zijn opgezet met het NPLG, raken hierdoor in onzekerheid, zowel qua financiering als planning. Hierbij kan gedacht worden aan initiatieven die raken aan gebiedsgerichte aanpakken, natuurherstel, water- en bodem en samenwerkingsverbanden met provincies en waterschappen. Dit kan leiden tot vertragingen in de uitvoering van opgaven en het behalen van gestelde doelen op het gebied van natuur, water en klimaat. De afhankelijkheid van landelijke kaders en middelen maakt het van belang om deze impact en risico's scherp in beeld te brengen en waar mogelijk te anticiperen op alternatieve routes of fasering.

Commitment, capaciteit en financiële middelen: onderlinge samenhang

Om van het programma een succes te maken is prioriteiten stellen, samenwerking, commitment, capaciteit en voldoende expertise een vereiste op zowel ambtelijk als bestuurlijk vlak. Deze factoren zijn nauw met elkaar verweven:

- Zonder commitment van stakeholders komt samenwerking niet goed van de grond, wat kan leiden tot vertragingen en inefficiënte besluitvorming;
- Gebrek aan capaciteit maakt het moeilijk om initiatieven daadwerkelijk te realiseren, zelfs als er draagvlak en middelen beschikbaar zijn;
- Onvoldoende structurele financiering belemmert langetermijnplanning en duurzame samenwerking.

Een aantal initiatieven zijn omvangrijk, met veel belangen en betrokkenen. Dit maakt dat deze initiatieven veel raakvlakken en afhankelijkheden hebben met andere initiatieven of transities. De integraliteit die dit met zich mee brengt is positief voor de uitvoering van de initiatieven en het bijdragen aan het doelbereik van het gehele Uitvoeringsprogramma. Het is echter ook een risico. De afhankelijkheden en de samenhang maken het voor meerdere initiatieven lastig om de juiste afstemming te vinden en voldoende aanhaking te faciliteren. Daarnaast is de voortgang soms afhankelijk van een ander initiatief. Dit leidt tot een domino-effect van vertraging op initiatieven, zoals eerder al omschreven bij het Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1) op p. 10. In het rapport van ABDTOPConsult wordt hier op in gegaan (zie p. 20).

Verschillende initiatieven binnen het Uitvoeringsprogramma ondervinden problemen door deze onderlinge afhankelijkheden. Hieronder volgt een toelichting.

Gebrek aan commitment

Mogelijkheden energietransitie Waddengebied (UP12) ondervindt tegenvallende input van stakeholders, wat kan leiden tot vertragingen in de besluitvorming.

Bij Ontwikkeling zoetwaterstrategie voor de landbouw (UP19) loopt de samenwerking met o.a. de waterschappen moeizaam. Er heerst hierdoor onduidelijkheid over wie de zoetwaterstrategieën coördineert bij de desbetreffende waterschappen. De verwachtingen, rollen, verantwoordelijkheden en plannen lijken onvoldoende bij de betrokkenen bekend. Dit maakt afstemming en het maken van integrale plannen lastig.

Beperkte capaciteit

Inrichting Waddenatelier (UP3) heeft door drukte en gebrek aan capaciteit vertraging opgelopen. Dit heeft ertoe geleid dat de voorgang in 2024 vrijwel stil is komen te liggen. Wel hebben er constructieve gesprekken plaats gevonden met de trekkers van UP3. Dit heeft geleid tot betere samenwerkingsafspraken die ook naar 2025 zullen doorlopen. De oorspronkelijk uitgangspunten van het UP zijn vrijwel ongewijzigd. Een doorstart is daardoor zeker mogelijk maar daar zijn tijdelijk extra handen voor nodig.

In 2023 had synergie tussen monitoring bij vergunningverlening en Basismonitoring (UP26) tijdelijk te maken met capaciteitsproblemen. Dit blijft een uitdaging, maar zijn er in 2024 toch belangrijke stappen gezet.

Onvoldoende structurele financiering

Dit is onder andere een knelpunt bij Organisatie kennishuishouding en opstellen Kennisagenda (UP24) waar de jaarlijkse (i.p.v. structurele) financiering van de Waddenacademie een knelpunt is. Hierdoor kunnen langjarige verplichtingen en samenwerkingsverbanden niet worden aangegaan.

Ecoport Innovatieprogramma verduurzaming havens (UP16) kon niet worden ondergebracht in de structuur van het Waddenfonds. Het initiatief werd tijdelijk gefinancierd door het IKW, maar deze financiering is inmiddels gestopt. Gezien de meerwaarde duidelijk is en een vervolg van het programma wenselijk is, is een alternatieve financieringsbron noodzakelijk.

Bij het programma omtrent Green Shipping (UP17) is in 2024 de financiering van de Penvoerder FME gestopt. Destijds was er bij alle partijen akkoord over verlenging van het programma en alleen nog afhankelijk van een formeel besluit. Uiteindelijk heeft deze besluitvorming niet plaatsgevonden in verband met twijfels over staatssteun. Het effect daarvan is dat FME enkel pilotprojecten heeft begeleid die reeds in voorbereiding waren. Andere voorgenomen projecten werden niet meer voorbereid. De ontwikkeling van nieuwe pilots loopt daardoor meer dan een jaar vertraging op.

ABDTOPConsult heeft in april 2024 een rapport opgeleverd waarin onderzoek is gedaan naar de bekostiging van de opgaven in het Waddengebied. Op basis van dit onderzoek zal er in 2025 gewerkt worden aan de opvolging van de aanbevelingen van dit rapport. Er zullen vervolg gesprekken moeten worden gevoerd over de financiering.

Voortgangsproblematiek Kust

Financiën en structuur zijn een doorlopend probleem bij de verschillende Kustprojecten. Dit zijn de Transitie Kust, Programma Eems-Dollard 2050, 2e tranche (UP8), Integrale aanpak kustzone: versterken Lauwersmeergebied (UP9), Integrale aanpak kustzone: Fries Programma Waddenkust (UP10) en Integrale aanpak kustzone: ontwikkeling Noord-Hollandse Waddenkust en Waddenbaai (UP11).

Integrale aanpak kustzone: Programma Eems-Dollard 2050, 2e tranche (UP8) heeft uiteindelijk zelf aan de bel getrokken, omdat de voortgang dusdanig stagneerde in de afgelopen jaren. In december 2024 is hierom bestuurlijk afgesproken om in gezamenlijkheid te werken aan een integrale uitvoering en financieringsstructuur voor de realisatiefase. Er zijn dus stappen gezet in de goede richting, maar dit blijft een belangrijk aandachtspunt. Belangrijkste risico is dat de randvoorwaardelijke zaken die nodig zijn voor de realisatie van de Meegroeierende Kust niet gerealiseerd kunnen worden. Momenteel lukt het punten – ondanks alle goede voornemens en bedoelingen – niet om de voortgang kunnen boeken die nodig is.

Naast UP8 geven ook Integrale aanpak kustzone: Fries Programma Waddenkust (UP10) en Integrale aanpak kustzone: ontwikkeling Noord-Hollandse Waddenkust en Waddenbaai (UP11) aan meer capaciteit, financiën en commitment nodig te hebben om tot een optimale uitvoering te komen.

Borging afgeronde zaken en toewerken afronding naar Uitvoeringsprogramma in 2026

Het Uitvoeringsprogramma Waddengebied loopt van 2021 tot 2026. De opgaven zijn echter nooit klaar. Het Uitvoeringsprogramma is groot en afgeronde zaken kunnen nog altijd doorwerken in andere initiatieven of transities. Het is cruciaal om bereikte resultaten en doelen goed te borgen in bijvoorbeeld beleid of voort te zetten in een nieuwe vorm. Doorvertaling Agenda in beleid, beheer, regelgeving en uitvoering (UP29) en Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche (UP30) houden zich bezig met deze voortzetting en borging. Dit blijft een aandachtspunt.

Bij verschillende afgeronde initiatieven (bijvoorbeeld Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6), p. 12) komt het aandachtspunt naar voren om de resultaten en het vervolg van initiatieven te borgen. Bij enkele afgeronde initiatieven zijn leerpunten of is actie nodig om het initiatief op lange termijn te laten slagen. Bij lopende initiatieven wordt dit aandachtspunt ook gesignaleerd. Zo is er bij Ecoport Innovatieprogramma verduurzaming havens (UP16) een vervolg nodig, maar is het nog onduidelijk hoe dit precies vorm moet krijgen (mede door het uitblijven van structurele financiering). De vraag welke vervolg de Waddenzeehavens (als trekkers) aan het UP willen geven ligt daar op tafel. Bij Tijdelijke parkeerfaciliteit offshore-installaties (UP18) worden goede meters gemaakt, maar ligt het risico op de loer dat uitkomsten niet SMART geborgd worden.

Doorvertaling Agenda in beleid, beheer, regelgeving en uitvoering (UP29) noemt dat er inderdaad onvoldoende borging is van het werken via de leidende principes en er momenteel niet genoeg aandacht is voor de doorwerking van doelen in beleid. UP29 kampt zelf ook met capaciteitsproblemen, waardoor dit UP onvoldoende aandacht krijgt, ondanks de belangrijke aard ervan.

Transitie Visserij en Waddenzee Visserij Platform (UP20)

Zoals eerdergenoemd spelen er meerdere ontwikkelingen op het gebied van Visserij. Dit heeft negatieve gevolgen gehad voor de voortgang van de transitie, welke vrijwel stilgelegen heeft in de afgelopen jaren. Uitkomsten van het toekomst perspectief garnalenvisserij zijn bepalend voor de toekomst van de visserij. Zolang hier geen duidelijkheid over is wachten andere trajecten, waaronder de transitie Visserij op deze discussie.

Naast de transitie houdt ook UP20 zich bezig met de visserij in het Waddenzeegebied, middels het Waddenzee Visserij Platform (WVP). Vanuit het Waddenzee Visserij Platform vindt de gezamenlijke vertegenwoordiging plaats van de visserij in het Omgevingsberaad. Het overleg binnen het Omgevingsberaad verloopt uitstekend. Steeds vindt vooroverleg met en terugkoppeling naar het WVP plaats. De financiële situatie in diverse visserijsectoren blijft zorgelijk. Overleg met alle stakeholders voor een verantwoord verduurzamingsproces verloopt vooralsnog naar wens.

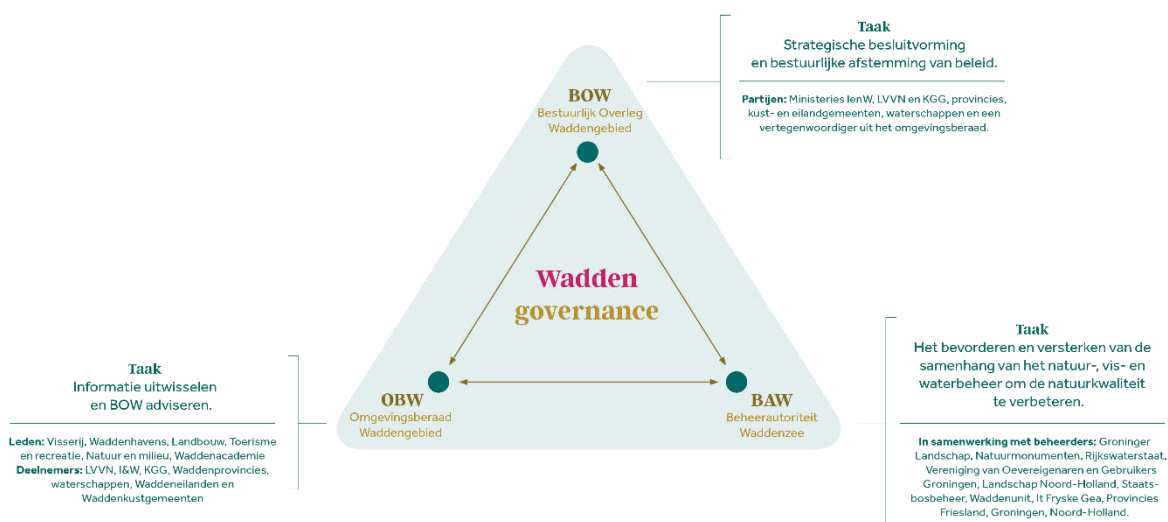
Ondanks de complexiteit van de situatie zijn er wel enkele onderzoeken verricht in 2024. In 2025 worden er dan ook enkele mijlpalen verwacht over de Wet natuurbescherming-vergunning, welke samenhangt met de transitie. Een groot risico voor dit initiatief en de transitie zijn eventuele juridische procedures naar aanleiding van deze vergunning.

5. Voortgang algemene processen

Naast de voortgang van de transities en initiatieven, wordt hieronder de voortgang omschreven van de algemene processen. Dit betreft de voortgang van de organisatie, communicatie, kennis, monitoring en evaluatie en programmafinanciën.

5.1 Organisatie

Bij de uitvoering van de initiatieven uit dit Uitvoeringsprogramma zijn veel partijen betrokken. Het eigenaarschap van de Agenda wordt dan ook door veel partijen gedragen. De Agenda en het Uitvoeringsprogramma sluiten aan bij de governance van het Waddengebied zoals die sinds 2020 bestaat (Figuur 5). Het BO Waddengebied is de formele opdrachtgever van het Uitvoeringsprogramma. Zij richt zich op strategische besluitvorming over het beleid voor het Waddengebied. De tweede partij is het Omgevingsberaad. Dit is het adviesorgaan, waarin gebruikers van het Waddengebied, maatschappelijke organisaties en de Waddenacademie vertegenwoordigd zijn. De derde partij is de Beheerautoriteit Waddenzee, die de beheerders van de Waddenzee stimuleert en faciliteert om een Integraal Beheerplan (IBP) Waddenzee te ontwikkelen en uit te voeren.

Figuur 5: Schematische weergave Waddengovernance

Sinds de vaststelling van het Uitvoeringsprogramma op 23 februari 2023 heeft vijf keer een BO Waddengebied plaatsgevonden. In 2024 waren dit er drie. Tijdens de overleggen zijn diverse onderdelen van de Agenda en het Uitvoeringsprogramma besproken. Er was voornamelijk aandacht voor bereikbaarheid, zoals de Transitie bereikbaarheid, Duurzame bereikbaarheid Waddeneilanden (UP5) en Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6). Het beleidskader Natuur Waddenzee (UP1) en het rapport betreffende de bekostiging van de opgaven in het Waddengebied van ABDTOPConsult zijn ook in het BO Waddengebied besproken. Verder is er aandacht geschonken aan de elektrificatie van de Waddenveren. Naast deze onderwerpen die direct uit het Uitvoeringsprogramma komen, waren het toenemend ruimtebeslag van het Ministerie van Defensie in het Waddengebied, Programma Aansluiting Wind op Zee en Natura2000 opkomende besprekingspunten. De Tweede Kamer wordt telkens geïnformeerd na het samenkomen van een BO Waddengebied middels een terugkoppeling⁵.

⁵ Kamerstuk IENW/BSK-2025/9861

In de rol van ontmoetingsplaats, adviesorgaan, voorportaal en platform draagt het Omgevingsberaad Wadden bij aan het gesprek over de inhoud en voortgang van de verschillende UP initiatieven en het Uitvoeringsprogramma als geheel. Dat doet het Omgevingsberaad Waddengebied o.a. door advies uit te brengen op verschillende onderdelen van het Uitvoeringsprogramma die in het BO Waddengebied besproken worden. Daarnaast (mede) organiseert en faciliteert het Omgevingsberaad themabijeenkomsten en soms werkbezoeken waar overheden en stakeholders op inhoud het gesprek met elkaar aan gaan over de voorliggende onderwerpen.

In 2024 zijn de volgende adviezen uitgebracht:

- Advies Omgevingsberaad Waddengebied t.b.v. Agenda van het BOW d.d.14 december 2023 (BOW d.d. 17 januari 2024)⁶
- Bespiegeling van het OBW op de NRD – Programma Ruimte voor Defensie⁷
- Advies Omgevingsberaad Waddengebied concept NvU Friese Waddenveren⁸
- Advies Omgevingsberaad Waddengebied t.b.v. Agenda van het BOW d.d. 1 juli 2024⁹
- Advies Omgevingsberaad Waddengebied over Gaswinning Ternaard¹⁰
- Advies Omgevingsberaad Waddengebied t.b.v. Bestuurlijk Overleg Waddengebied Agenda 19 december¹¹

Op de volgende onderwerpen zijn themabijeenkomsten georganiseerd

- Twee Themabijeenkomsten Beleidskader Natuur
- Themabijeenkomst PAWOZ
- Toogdag Waddengebied
- Themabijeenkomst Visserij
- Themabijeenkomst gas- en zoutwinning

De coördinatie van de uitvoering verloopt via het programmabureau, bestaande uit vertegenwoordiging vanuit het rijk, de provincies en de stakeholders. De organisaties die aan het onderdelen van het Uitvoeringsprogramma werken, hebben hun eigen verantwoordelijkheid voor de uitvoering daarvan. Zoals terugkomt in het rapport van ABDTopConsult verdient de positie van het programmabureau versterking om de coördinerende en sturende rol te kunnen vervullen. In de huidige praktijk is er een gebrek aan structurele capaciteit en versnippering van mandaten. Dit is essentieel om de noodzakelijke samenhang en voortgang binnen het programma te waarborgen.

In 2024 is er in het voor- en najaar een voortgangsbijeenkomst met de trekkers van de initiatieven georganiseerd door het Programmabureau. Deze trekkers fungeren als klankbord voor het programmabureau. In het voorjaarsoverleg is stil gestaan bij de inhoud en het proces van de Voortgangsrapportage 2023. De benoemde knelpunten uit de Voortgangsrapportage 2023 zijn besproken, voornamelijk de capaciteitsproblemen kwamen daarbij in het gesprek prominent naar voren. Daarbij zijn er tips uitgewisseld voor de ontwikkeling van de Voortgangsrapportage 2024. Tot slot is de communicatiestrategie aan de orde geweest.

Het overleg in het najaar van 2024 had twee hoofdonderwerpen: De methodiek en toepassing van de impactanalyse en de samenhang en/of schurende initiatieven om de afhankelijkheden in beeld

⁶ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/brief_advies_definitief.pdf

⁷ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/obw_advies_nrd_defensie_d-d-15-05-24.pdf

⁸ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/obw-advies_ienw_nvU_friese_waddenveren_ondertekend_d-d-28-05-24.pdf

⁹ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/240614_advies_bow_tbv_bow-agenda_1_juli_2024_verplaatst_naar_2_okt_2024.pdf

¹⁰ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/241205_advies_omgevingsberaad_waddengebied_mbt_gaswinning_ternaard_onderdeel_bow_19_december_202.pdf

¹¹ https://www.waddenzee.nl/publish/pages/599/241219_obw_advies_tbv_bow-agenda_19_dec_2024_ondertekend.pdf

te krijgen. Uit deze bespreking bleek dat vooral de initiatieven in het fysieke domein elkaar snel raken. Er is daarbij gesignaleerd dat er weinig afspraken zijn over de afstemming of hoe te handelen bij tegenstrijdigheden binnen de Waddengovernance. Hier is een link te leggen met de resultaten van het ABDTOPConsult rapport over het programmamanagement binnen de Waddengovernance.

5.2 Communicatie (UP28)

Dit initiatief is inmiddels afgerond, zie p. 13. Alle voorgenomen communicatiemiddelen zijn inmiddels opgeleverd vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Communicatie houdt echter nooit op. Het is daarom van belang vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat de trekkers te wijzen op de aangeboden communicatiemiddelen en deze eenduidig te blijven gebruiken.

5.3 Kennishuishouding en Kennisagenda (UP24)

In juni 2021 is de Waddenacademie door het BO Waddengebied als kennisregisseur benoemd. De kennisregisseur is erop gericht om te komen tot een serie van integrale kennisagenda's (niet één gezamenlijke kennisagenda).

In 2024 werkte de Waddenacademie verder aan onder andere de ontwikkeling van de kennisagenda Toekomstbestendige sedimenthuishouding Waddenzee (UP23), de kennisagenda Toekomstbestendige zoetwaterhuishouding Waddengebied (UP19), en het Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1) inclusief de Staat van de Waddenzee en een Sociaaleconomische Effectenanalyse.

Onderdeel hiervan is ook de bijdrage aan de producten onder het Beleidskader Natuur Waddenzee, zoals hierboven beschreven. Het streven van de Ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur is om het concept Beleidskader Natuur Waddenzee (BNW; UP1) in het Bestuurlijk Overleg van november 2025 te bespreken en vast te laten stellen. Dit heeft als consequentie dat de Waddenacademie haar bijdragen aan het BNW ('De Staat van de Waddenzee', de scenario ontwikkeling en de analyses van de sociaaleconomische effecten van de scenario's) ruim voor de zomer van 2025 gereed moeten zijn. Omdat dit nog om een stevige inzet vraagt, zullen de beoogde kennisagenda's Zoetwaterhuishouding Waddengebied (UP19) en Sedimenthuishouding Waddenzee (UP23) mogelijk niet eerder dan in het najaar van 2025 kunnen worden ingediend voor besluitvorming in het Bestuurlijk Overleg Wadden.

Het belangrijkste risico is een vertraging in tijdpaden in combinatie met de beperkte grootte en financieringssystematiek van de Waddenacademie. Het belangrijkste knelpunt is de jaarlijkse (i.p.v. structurele) financiering van de Waddenacademie, waardoor langjarige verplichtingen en samenwerkingsverbanden niet kunnen worden aangegaan.

5.4 Monitoring en evaluatie (UP25 en UP26)

Om het verschil tussen de hoofddoelstellingen van de Agenda en de huidige toestand van de Waddenzee en Waddengebied te overbruggen, zijn de vier transities en dertig initiatieven opgesteld. Om een goed beeld te krijgen van de voortgang van de initiatieven en doelen vanuit de Agenda van het Waddengebied, vindt monitoring en evaluatie plaats. Monitoring vindt plaats op twee manieren: 1) via de voorliggende rapportage wordt jaarlijks de voortgang van de UP-initiatieven weergegeven, 2) de jaarlijkse rapportage over de toestand van de Waddenzee door de Waddenacademie middels de basismonitoring (Staat van de Waddenzee natuur vanuit het BNW).

Evaluatie gebeurt door elke drie jaar de toestand van de Waddenzee en het Waddengebied te vergelijken met de hoofddoelstellingen en zo de overgebleven opgave te bepalen. De monitoring en evaluatie tezamen is een uitwerking van de motie De Groot en Dik Faber¹².

¹² Kamerstuk 2020/21, 35 570 XII, nr. 93

In 2024 is middels een verzamelbrief Wadden aan de Tweede Kamer gerapporteerd over monitoring (voortgang initiatieven en toestand van de Waddenzee), waarmee de motie is afgedaan. De sociaaleconomische analyse voor het Waddengebied is in 2024 van start gegaan. De evaluatie over het bereiken van de hoofddoelstelling van de Agenda wordt in 2025 verwacht. Hierover wordt de Kamer geïnformeerd in de voortgangsrapportage van 2025.

5.5 Financiën

ABDTOPConsult heeft een rapport geschreven over de bekostiging van de opgaven in het Waddengebied, zodat in beeld komt waar extra middelen nodig zijn naast de bestaande geldstromen en hoe bestaande geldstromen zo goed mogelijk benut kunnen worden. Ook is gekeken naar de verantwoordelijkheden van de verschillende partijen en welke vorm van bekostiging en governance past bij de verantwoordelijkheden.¹³

Naar aanleiding van het rapport is afgesproken de aanbevelingen uit het rapport verder uit te werken. Te beginnen met de eerste aanbeveling: bepaal de meest urgente en grootste opgaven in het Waddengebied en concentreer daarop de aandacht van alle partijen. Daarnaast worden ook de andere aanbevelingen uitgewerkt, bijvoorbeeld als het gaat om verbetervoorstellen t.b.v. de governance, de voorgestelde versterking van de uitvoeringskracht (het programmabureau, de benodigde ambtelijke capaciteit) en mogelijk benodigde financiering die dit vraagt van de betrokken overheden en stakeholders. Deze uitwerking zal in 2025 worden opgepakt.

13

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/10/02/rapport-abdtopconsult-over-bekostiging-waddenopgave>

6. Voortgang van de leidende principes voor handelen

Naast de transities en initiatieven, zijn in het Uitvoeringsprogramma negen leidende principes benoemd. Deze leidende principes geven richting aan het handelen en de samenwerking in het Waddengebied. De monitoring van het handelen volgens de leidende principes uit de Agenda is ook onderdeel van deze voortgangsrapportage.

In 2023 lag de focus vooral op het opstarten van de projecten binnen de transities en initiatieven. Daarmee is er minder aandacht geweest voor het handelen volgens de leidende principes. Als er wel gehandeld werd volgens de leidende principes, gebeurde dit vaak onbewust. In de rapportage van 2023 is naar aanleiding daarvan het aandachtspunt meegegeven om de bewustwording van het handelen volgens de leidende principes te vergroten: van onbewust bekwaam naar bewust bekwaam. Dit is o.a. gebeurd door in gesprek te gaan met alle betrokken partijen tijdens de voortgangsbijeenkomst Waddengebied.

Bij het onderzoek naar de voortgang van 2024 komt dit punt eveneens naar boven. Enkele initiatieven geven aan via de leidende principes te werken, maar dit is dan vaak op een impliciete manier geborgd. Er wordt een signaal afgegeven dat de leidende principes nog vaak te hoog over zijn. Hierom is er nog ruimte voor verbetering in het vergroten van de bewustwording, het gaat dan met name om hoe de initiatieven de leidende principes kunnen borgen in hun werk. De evaluatie uit Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche (UP30) gaat hier in 2025 dieper op in.

Bijlage 1 overzicht initiatieven en transities

Dit is een aparte bijlage.